

BADIIY MATNDA MULOQOT MADANIYATINING FILOLOGIK EKSPERTIZASINI AMALGA OSHIRISH YO‘LLARI

Qorjovov Elmurod Abdumo‘min o‘g‘li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi

2-kurs magistranti

qorjovovelmurod492@gmail.com +99895 757 05 08

Annotatsiya. Mazkur maqolada badiiy matnda muloqot madaniyatining filologik ekspertizasini amalga oshirish masalalari zamonaviy tilshunoslik va adabiyotshunoslik yondashuvlari asosida tadqiq etiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi badiiy diskurs doirasida muloqot madaniyatining lingvistik, pragmatik va sotsiokulturologik xususiyatlarini aniqlash hamda ularni filologik ekspertiza mezonlari asosida baholash yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat. Maqolada muloqot madaniyati tushunchasining ilmiy talqinlari tahlil qilinib, uning badiiy matndagi ifodalanish shakllari dialog, monolog va polilog misolida yoritiladi. Filologik ekspertiza jarayonida nutqiy birliklarning kommunikativ vazifasi, ijtimoiy-madaniy me‘yorlarga mosligi va estetik funksiyasi alohida e‘tiborga olinadi. Shuningdek, nutqiy aktlar nazariyasi, diskurs tahlili va lingvopoetik yondashuv asosida muloqot madaniyatini baholashning metodik asoslari ko‘rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari badiiy matn tahlilida muloqot madaniyatini aniqlash va baholashda filologik ekspertiza imkoniyatlarini kengaytiradi hamda sud-lingvistika, matn lingvistikasi va adabiyotshunoslik sohalari uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: *badiiy matn, muloqot madaniyati, filologik ekspertiza, diskurs, pragmatika, nutqiy akt, lingvopoetika.*

Kirish

Zamonaviy tilshunoslik va adabiyotshunoslikda badiiy matn nafaqat estetik hodisa, balki murakkab kommunikativ tizim sifatida qaralmoqda. Badiiy matn orqali muallif va o‘quvchi, shuningdek, asar qahramonlari o‘rtasida turli darajadagi muloqot amalga oshadi. Ushbu muloqot jarayonida jamiyatga xos axloqiy me‘yorlar, nutq odobi va madaniy

qadriyatlar o‘z ifodasini topadi. Shu sababli badiiy matndagi muloqot madaniyatini filologik jihatdan o‘rganish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi.

Muloqot madaniyati tushunchasi ko‘p qirrali bo‘lib, u til birliklarining to‘g‘ri va maqsadga muvofiq qo‘llanishi, nutqiy etikaga rioya etilishi hamda kommunikativ vaziyatga moslikni o‘z ichiga oladi. Badiiy matnda esa muloqot madaniyati qahramon xarakterini ochish, ijtimoiy munosabatlarni tasvirlash va muallif g‘oyasini yetkazishning muhim vositasi sifatida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun badiiy asarlardagi muloqotni baholash faqat til me‘yorlari bilan cheklanmay, keng filologik ekspertiza yondashuvini talab etadi.

Filologik ekspertiza dastlab huquqiy-amaliy ehtiyojlar bilan bog‘liq holda shakllangan bo‘lsa-da, bugungi kunda u matnning semantik, pragmatik va madaniy jihatlarini tahlil qilishning universal usuli sifatida rivojlanmoqda. Ayniqsa, badiiy matnda uchraydigan bahsli, baholovchi yoki ijtimoiy ahamiyatga ega nutqiy birliklarni aniqlashda filologik ekspertiza muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda muloqot madaniyati asosiy mezonlardan biri sifatida maydonga chiqadi.

Ilmiy adabiyotlarda muloqot madaniyati ko‘pincha nutq madaniyati, kommunikativ kompetensiya yoki diskurs nazariyasi doirasida o‘rganilgan. Biroq badiiy matn misolida muloqot madaniyatini filologik ekspertiza nuqtayi nazaridan kompleks tahlil qilish masalasi yetarlicha yoritilmagan. Mazkur holat ushbu maqolaning dolzarbligini belgilaydi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — badiiy matnda muloqot madaniyatining filologik ekspertizasini amalga oshirish yo‘llarini nazariy va metodik jihatdan asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- muloqot madaniyati tushunchasining filologik mazmunini aniqlash;
- badiiy matndagi muloqot shakllarini tasniflash;
- muloqot madaniyatini baholash mezonlarini ishlab chiqish;
- filologik ekspertiza jarayonining bosqichlarini tavsiflash.

Mazkur maqola strukturaviy jihatdan annotatsiya, kirish, asosiy qism va xulosadan iborat bo‘lib, tadqiqot natijalari ilmiy izchillik asosida bayon etiladi.

Asosiy qism

Muloqot madaniyatining filologik mohiyati va nazariy asoslari. Muloqot madaniyati tushunchasi filologiyada murakkab va ko'p qatlamli hodisa sifatida talqin qilinadi. U nafaqat til birliklarining to'g'ri qo'llanishini, balki nutq jarayonida ijtimoiy, axloqiy va madaniy me'yorlarga rioya etilishini ham o'z ichiga oladi. Shu bois muloqot madaniyati nutq madaniyati, pragmatika, diskurs tahlili va sotsiolingvistika kabi yo'nalishlar bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. Filologik nuqtayi nazardan muloqot madaniyati — bu nutqning kommunikativ vaziyatga mosligi, adresatga yo'naltirilganligi va madaniy jihatdan maqbulligi bilan belgilanadigan hodisadir. Badiiy matnda esa ushbu tushuncha alohida estetik va g'oyaviy yuklama kasb etadi. Chunki badiiy asarda muloqot real hayotdagi nutq jarayonining bevosita nusxasi emas, balki muallif tomonidan qayta ishlangan, estetik maqsadga bo'ysundirilgan nutqiy konstruksiyadir. Nazariy adabiyotlarda muloqot madaniyatiga doir yondashuvlar turlicha talqin qilinadi. Ayrim tadqiqotchilar uni asosan axloqiy-etik me'yorlar bilan bog'lab izohlasalar, boshqalari kommunikativ samaradorlikni asosiy mezon sifatida ilgari suradilar. Filologik ekspertiza doirasida esa ushbu yondashuvlarning har ikkalasi muhim hisoblanadi. Chunki ekspertiza jarayonida nutqning ham madaniy maqbulligi, ham kommunikativ ta'siri baholanadi.

Badiiy matnda muloqot madaniyatining filologik mohiyati, avvalo, qahramon nutqining individualligi bilan belgilanadi. Har bir obraz nutqi orqali uning ijtimoiy mavqei, madaniy saviyasi, psixologik holati va dunyoqarashi namoyon bo'ladi. Shu sababli filologik ekspertiza jarayonida nutq birliklari faqat grammatik yoki leksik jihatdan emas, balki obraz tizimi bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilinadi.

Muloqot madaniyatining nazariy asoslarini belgilashda diskurs tushunchasi alohida ahamiyat kasb etadi. Diskurs nutqning faqat matn sifatida emas, balki muayyan ijtimoiy-madaniy vaziyat bilan bog'liq jarayon sifatida qaralishini anglatadi. Badiiy diskursda muloqot madaniyati muallif, qahramon va o'quvchi o'rtasidagi murakkab kommunikativ munosabatlar tizimida shakllanadi. Shu jihatdan filologik ekspertiza diskursiv omillarni e'tibordan chetda qoldirmasligi lozim. Pragmatik yondashuv muloqot madaniyatining filologik mohiyatini ochib berishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Pragmatika nutqning maqsadi, niyati va ta'sir kuchini o'rganadi. Badiiy matnda esa nutqiy birliklar ko'pincha yashirin ma'no, kinoya yoki istehzo orqali ifodalanadi. Filologik ekspertiza ushbu

yashirin qatlamlarni aniqlash va ularning madaniy jihatdan baholashini amalga oshiradi. Shuningdek, muloqot madaniyatining nazariy asoslari nutqiy aktlar nazariyasi bilan ham chambarchas bog‘liq. Har bir nutqiy birlik muayyan harakatni amalga oshiradi: buyruq beradi, iltimos qiladi, baholaydi yoki tanqid qiladi. Badiiy matnda bu harakatlarning estetik shaklga ega bo‘lsa-da, ularning ijtimoiy va madaniy mazmuni saqlanib qoladi. Shu bois filologik ekspertiza jarayonida nutqiy aktlarning turi va vazifasi alohida aniqlanadi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, muloqot madaniyatining filologik mohiyati lingvistik, pragmatik va diskursiv omillarning uyg‘unligida namoyon bo‘ladi. Nazariy asoslarning puxta belgilanishi esa badiiy matnda muloqot madaniyatini filologik ekspertiza qilishda ilmiy aniqlik va xolislikni ta‘minlaydi.

Badiiy matnda muloqot shakllari: dialog, monolog va polilogning filologik ekspertizasi, Badiiy matnda muloqot madaniyati turli nutq shakllari orqali namoyon bo‘ladi. Ushbu shakllar dialog, monolog va polilog ko‘rinishida yuzaga chiqib, har biri alohida kommunikativ va estetik vazifani bajaradi. Filologik ekspertiza jarayonida mazkur nutq shakllari muloqot madaniyatining asosiy tashuvchilari sifatida qaraladi va ularning lingvistik hamda pragmatik xususiyatlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Dialog badiiy matnda eng faol va tabiiy muloqot shakli hisoblanadi. U qahramonlar o‘rtasidagi bevosita munosabatlarni ifodalaydi hamda ijtimoiy muhitni jonli tarzda aks ettiradi. Dialogik nutqda muloqot madaniyati murojaat shakllari, nutqiy odob birliklari, iltimos va buyruq konstruktsiyalari orqali namoyon bo‘ladi. Filologik ekspertiza dialoglarni tahlil qilishda nutqning vaziyatga mosligi, adresatga yo‘naltirilganligi va madaniy me‘yorlarga muvofiqligini asosiy mezon sifatida belgilaydi.

Dialogik muloqotda qo‘llaniladigan nutqiy birliklar ko‘pincha qisqa, ekspressiv va kontekstga bog‘liq bo‘ladi. Shu sababli ekspertiza jarayonida dialoglarning faqat yuzaki mazmuni emas, balki ularning yashirin pragmatik qatlamlari ham ochib beriladi. Masalan, kinoya yoki istehzo orqali ifodalangan fikrlar madaniy jihatdan baholanishi zarur bo‘lgan muhim birliklar hisoblanadi.

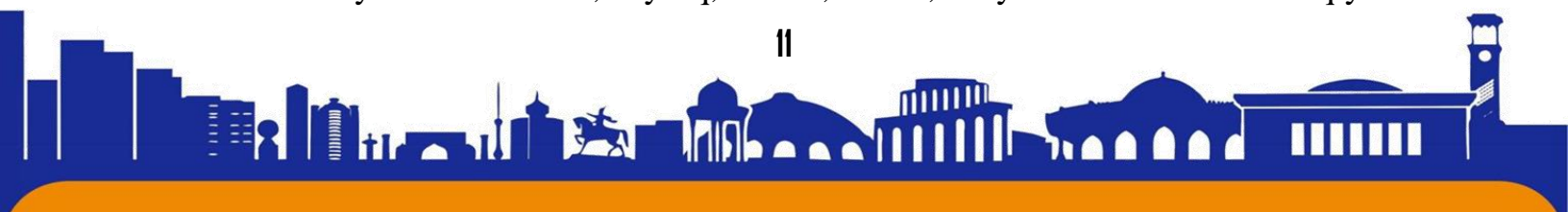
Monologik nutq badiiy matnda ichki muloqot shakli sifatida namoyon bo‘ladi. Monolog orqali qahramonning ruhiy holati, ichki kechinmalari va axloqiy pozitsiyasi ifodalanadi. Ushbu nutq shaklida muloqot madaniyati bevosita adresatga yo‘naltirilmagan bo‘lsa-da, u muallif va o‘quvchi o‘rtasidagi bilvosita kommunikatsiyani ta‘minlaydi.

Filologik ekspertiza monologlarni tahlil qilishda nutqning mantiqiy izchilligi, estetik ifodalanganligi va madaniy baholash mezonlariga mosligini aniqlaydi. Monologik muloqotda ko'pincha baholovchi va reflektiv birliklar ustunlik qiladi. Bu holat muloqot madaniyatining axloqiy jihatlarini ochib berishga xizmat qiladi. Ekspertiza jarayonida bunday birliklarning muallif g'oyasi bilan qanday uyg'unlashgani ham alohida tahlil qilinadi. Polilog badiiy matnda ko'p ishtirokchilar qatnashadigan murakkab muloqot shakli bo'lib, u ijtimoiy muhit va jamoaviy muloqot madaniyatini aks ettiradi. Polilogik nutqda turli ijtimoiy qatlam vakillarining nutq xususiyatlari bir makonda jamlanadi. Filologik ekspertiza bunday nutq shakllarini tahlil qilishda muloqot madaniyatining kollektiv darajasini aniqlash imkonini beradi. Polilogda nutqiy me'yorlarning buzilishi yoki ularga rioya etilishi ijtimoiy munosabatlarning xarakterini ko'rsatadi. Shu bois ekspertiza jarayonida polilogik muloqotdagi qarama-qarshiliklar, bahsli birliklar va madaniy chetlanishlar alohida e'tiborga olinadi. Bu holat badiiy matndagi ijtimoiy konfliktlarni filologik jihatdan asoslashga yordam beradi. Umuman olganda, dialog, monolog va polilog badiiy matnda muloqot madaniyatining turli darajalarini ifodalaydi. Filologik ekspertiza ushbu shakllarni alohida-alohida emas, balki o'zaro bog'liqlikda tahlil qilishni talab etadi. Aynan shu yondashuv muloqot madaniyatining badiiy matndagi to'liq va xolis bahosini ta'minlaydi.

Badiiy matnda muloqot madaniyatining pragmatik va nutqiy aktlar asosida filologik ekspertizasi. Badiiy matnda muloqot madaniyatini filologik ekspertiza qilishda pragmatik yondashuv muhim nazariy-metodik asos hisoblanadi. Pragmatika nutqning faqat shakliy tuzilishini emas, balki uning maqsadi, niyati va kommunikativ ta'sirini o'rganadi. Shu bois badiiy matndagi muloqot madaniyati ko'pincha ochiq ifodalanmagan, yashirin ma'no qatlamlari orqali namoyon bo'ladi va aynan shu jihat ekspertiza jarayonida chuqur tahlilni talab etadi. Pragmatik tahlil badiiy muloqotni real kommunikativ vaziyat bilan qiyoslash imkonini beradi. Qahramonlar nutqida qo'llanilgan har bir birlik muayyan ijtimoiy vaziyat, adresat va maqsad bilan bog'liq holda yuzaga keladi. Filologik ekspertiza jarayonida ushbu vaziyatlar aniqlanib, nutqning madaniy jihatdan maqbulligi yoki nomuvofiqligi baholanadi. Bu jarayon muloqot madaniyatini subyektiv talqindan xoli holda ilmiy asoslashga xizmat qiladi. Nutqiy aktlar nazariyasi pragmatik yondashuvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, har bir nutqiy birlik ma'lum bir harakatni amalga oshiradi. Badiiy matnda iltimos, buyruq, tanbeh, tahdid, uzr yoki baholash kabi nutqiy aktlar

qahramonlar o'rtasidagi munosabatlarni belgilaydi. Filologik ekspertiza jarayonida ushbu aktlarning turi, vazifasi va madaniy me'yorlarga mosligi aniqlanadi. Badiiy muloqotda nutqiy aktlar ko'pincha bilvosita shaklda ifodalanadi. Masalan, buyruq iltimos shaklida, tanqid esa kinoya orqali berilishi mumkin. Bu holat muloqot madaniyatining murakkab va ko'p qatlamli tabiatini ko'rsatadi. Ekspertiza jarayonida bunday bilvosita nutqiy aktlarni aniqlash va ularning pragmatik yukini ochib berish alohida ahamiyatga ega. Pragmatik tahlil, shuningdek, presuppozitsiya va implikasiya kabi tushunchalarga ham tayangan holda amalga oshiriladi. Qahramon nutqida ochiq aytilmagan, ammo kontekst orqali anglashiladigan ma'no qatlamlari muloqot madaniyatining muhim ko'rsatkichlari hisoblanadi. Filologik ekspertiza ushbu yashirin ma'nolarning madaniy va axloqiy bahosini aniqlashga qaratiladi. Badiiy matnda muloqot madaniyatining pragmatik jihatdan tahlili qahramonlararo ijtimoiy masofa va mavqe munosabatlarini ham ochib beradi. Yuqori mavqedagi obraz nutqida buyruq va talab aktlari ustun bo'lsa, quyi mavqedagi qahramon nutqida iltimos va uzr aktlari ko'proq uchraydi. Ushbu tafovutlar muloqot madaniyatining ijtimoiy asoslarini yoritishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Filologik ekspertiza nuqtayi nazaridan pragmatik tahlil nafaqat nutqning mazmunini, balki uning ta'sir kuchini ham baholash imkonini beradi. Badiiy matnda muloqot madaniyati o'quvchiga ma'lum bir axloqiy yoki estetik ta'sir ko'rsatishga qaratilgan bo'ladi. Ekspertiza ushbu ta'sirning qanday vositalar orqali amalga oshirilganini aniqlaydi. Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, pragmatik va nutqiy aktlar asosidagi tahlil badiiy matnda muloqot madaniyatining filologik ekspertizasini ilmiy jihatdan puxta va asosli amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu yondashuv muloqot madaniyatini faqat til birliklari darajasida emas, balki kommunikativ jarayon sifatida baholashga xizmat qiladi.

Badiiy matnda muloqot madaniyatining lingvopoetik va sotsiokulturologik ekspertizasi. Badiiy matnda muloqot madaniyatini filologik ekspertiza qilish jarayonida lingvopoetik va sotsiokulturologik yondashuvlar muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki badiiy asarda nutq faqat axborot uzatish vositasi emas, balki estetik va madaniy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois muloqot madaniyatini baholashda nutqning badiiy shakllanganligi va sotsial-madaniy kontekst bilan uyg'unligi alohida e'tiborga olinadi. Lingvopoetik yondashuv badiiy matndagi muloqotni estetik nuqtayi nazardan tahlil qilish imkonini beradi. Dialog va monologlarda qo'llanilgan obrazli ifodalar, metafora,

kinoya, istehzo va boshqa badiiy vositalar muloqot madaniyatining estetik qirralarini ochib beradi. Filologik ekspertiza jarayonida ushbu vositalarning muloqot madaniyatiga xizmat qilishi yoki unga zid kelishi aniqlanadi. Ayniqsa, kinoya va istehzo orqali ifodalangan nutqiy birliklar madaniy baholashda murakkablik tug‘diradi va chuqur tahlilni talab etadi.

Badiiy dialoglarda lingvopoetik vositalar orqali qahramonlararo munosabatlar yanada jonlantiriladi. Bu jarayonda muloqot madaniyati qahramon nutqining ohangi, leksik tanlovi va sintaktik qurilishi orqali ifodalanadi. Filologik ekspertiza dialoglarning badiiy tabiiyligini, nutqiy birliklarning obraz yaratishdagi rolini va ularning estetik yukini aniqlashga qaratiladi. Sotsiokulturologik yondashuv esa muloqot madaniyatini muayyan ijtimoiy-madaniy muhit bilan bog‘liq holda tahlil qilishni taqozo etadi. Har bir badiiy matn muayyan davr, makon va ijtimoiy qatlamga mansub bo‘lgan nutq madaniyatini aks ettiradi. Shu sababli filologik ekspertiza jarayonida tarixiy sharoit, milliy qadriyatlar va urf-odatlar hisobga olinadi. Bu yondashuv muloqot madaniyatini zamonaviy yoki universal mezonlar bilan emas, balki asar yaratilgan davr kontekstida baholash imkonini beradi. Sotsiokulturologik tahlil badiiy matnda ijtimoiy mavqe va rollar orqali namoyon bo‘ladigan muloqot madaniyatini ochib beradi. Masalan, katta va kichik, rahbar va bo‘ysunuvchi, erkak va ayol o‘rtasidagi nutq farqlari madaniy me‘yorlarning aksidir. Filologik ekspertiza bunday farqlarni aniqlash orqali muloqot madaniyatining ijtimoiy mexanizmlarini yoritadi. Lingvopoetik va sotsiokulturologik yondashuvlarning uyg‘unligi filologik ekspertizaning ilmiy aniqligini oshiradi. Badiiy matnda qo‘pol yoki me‘yordan chetlangan nutqiy birliklar ba‘zan muallifning estetik niyatiga xizmat qilishi mumkin. Shu sababli ekspertiza jarayonida bunday birliklar madaniy jihatdan mutlaq salbiy baholanmaydi, balki ularning badiiy vazifasi va ijtimoiy kontekstdagi o‘rni aniqlanadi. Umuman olganda, lingvopoetik va sotsiokulturologik ekspertiza badiiy matnda muloqot madaniyatining ko‘p qatlamli tabiatini ochib beradi. Ushbu yondashuvlar muloqot madaniyatini faqat normativ mezonlar asosida emas, balki estetik va madaniy hodisa sifatida baholash imkonini yaratadi. Bu esa filologik ekspertiza xulosalarining ilmiy asoslanganligini ta‘minlaydi.

Badiiy matnda muloqot madaniyatining me‘yoriyligi va me‘yordan chetlanish holatlari. Filologik ekspertiza bosqichlari. Badiiy matnda muloqot madaniyatini filologik ekspertiza qilish jarayonida me‘yoriylik va me‘yordan chetlanish masalasi markaziy o‘rin tutadi. Nutqiy me‘yorlar muayyan jamiyatda qabul qilingan axloqiy, madaniy va til

normalari bilan belgilanadi. Badiiy asarda esa ushbu me'yorlar ba'zan ongli ravishda buziladi yoki chetlab o'tiladi. Shu sababli filologik ekspertiza jarayonida me'yordan chetlanish holatlari mutlaq salbiy hodisa sifatida emas, balki badiiy va g'oyaviy maqsad nuqtayi nazaridan baholanadi. Me'yoriy muloqot madaniyati badiiy matnda odobli murojaat shakllari, muloyim nutq konstruksiyalari, ijtimoiy masofaga mos kommunikativ birliklar orqali namoyon bo'ladi. Bunday nutq qahramonlarning madaniy saviyasi va axloqiy pozitsiyasini ochib berishga xizmat qiladi. Filologik ekspertiza ushbu birliklarning kontekstga mosligi va badiiy funksiyasini aniqlashga qaratiladi. Me'yordan chetlanish holatlari esa qo'pol, haqoratli, tahdidli yoki etikaga zid nutq birliklari orqali yuzaga chiqadi. Badiiy matnda bunday birliklar ko'pincha konfliktni kuchaytirish, salbiy obrazni ochish yoki ijtimoiy muammolarni keskinlashtirish vazifasini bajaradi. Ekspertiza jarayonida ushbu birliklarning muallif niyati, estetik vazifasi va o'quvchiga ko'rsatadigan ta'siri alohida tahlil qilinadi. Filologik ekspertiza nuqtayi nazaridan muhim jihatlardan biri — me'yordan chetlanishning qasddan yoki tabiiy tarzda yuzaga kelganini aniqlashdir. Qasddan qo'llangan chetlanish badiiy vosita sifatida ijobiy baholanishi mumkin, ammo asossiz yoki kontekstdan uzilgan holatlar muloqot madaniyatining buzilishi sifatida talqin etiladi. Bu farqlash ekspert xulosasining ilmiy aniqligini ta'minlaydi. Badiiy matnda muloqot madaniyatining filologik ekspertizasi muayyan izchil bosqichlar asosida amalga oshiriladi. Birinchi bosqichda matn va uning sotsiokulturologik konteksti aniqlanadi. Ikkinchi bosqichda muloqot birliklari — dialog, monolog va poliloglar ajratib olinadi. Uchinchi bosqichda ushbu birliklar pragmatik, lingvopoetik va madaniy mezonlar asosida tahlil qilinadi. To'rtinchi bosqichda me'yoriylik va me'yordan chetlanish holatlari baholanib, ularning badiiy vazifasi aniqlanadi. Yakuniy bosqichda esa barcha tahlil natijalari umumlashtirilib, muloqot madaniyatining umumiy darajasi va uning asardagi funksional ahamiyati haqida xulosa chiqariladi. Ushbu bosqichlarning izchil amalga oshirilishi filologik ekspertiza jarayonining ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, badiiy matnda muloqot madaniyatining filologik ekspertizasi ko'p qatlamli va kompleks yondashuvni talab etuvchi ilmiy jarayondir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muloqot madaniyati badiiy matnda nafaqat kommunikativ hodisa, balki estetik va sotsiokulturologik mazmunga ega bo'lgan muhim filologik birlikdir. Filologik

ekspertiza ushbu hodisani lingvistik, pragmatik va madaniy mezonlar asosida baholash imkonini beradi.

Maqolada ishlab chiqilgan nazariy va metodik yondashuvlar badiiy matn tahlilida muloqot madaniyatini xolis va ilmiy asosda baholashga xizmat qiladi. Tadqiqot xulosalari filologik ekspertiza amaliyotini takomillashtirish, sud-lingvistika va matnshunoslik sohalarida qo'llash uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Zero, badiiy matndagi muloqot madaniyati jamiyatning ma'naviy va madaniy taraqqiyot darajasini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkichdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. How to Do Things with Words Austin, J. L. (1962). How to Do Things with Words. Oxford: Oxford University Press.
2. Speech Acts Searle, J. R. (1969). Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Politeness: Some Universals in Language Usage Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Discourse and Context Van Dijk, T. A. (2008). Discourse and Context: A Sociocognitive Approach. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Pragmatics Leech, G. (1983). Principles of Pragmatics. London: Longman.
6. Stylistics Leech, G., & Short, M. (2007). Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose. London: Pearson.
7. Discourse Analysis Gee, J. P. (2011). An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method. London: Routledge.
8. The Dialogic Imagination Bakhtin, M. M. (1981). The Dialogic Imagination. Austin: University of Texas Press.
9. Matn va diskurs masalalari, Mahmudov N. (2020). Matn va diskurs masalalari. Toshkent: Akadernashr.
10. Nutq madaniyati asoslari, Karimov S. (2018). Nutq madaniyati asoslari. Toshkent: Fan.
11. Badiiy matn lingvistikasi, G'ulomov A. (2019). Badiiy matn lingvistikasi. Toshkent: O'qituvchi.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-4, Issue-01

12. Lingvopoetika asoslari, Qodirov Q. (2017). Lingvopoetika asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
13. Diskurs va pragmatika, Rahmatullayev Sh. (2016). Diskurs va pragmatika. Toshkent: Universitet.